

VPU prof. Liudo Truskos atsiliepimas apie Lino Jašinausko pranešimą “Kultūrinio gyvenimo žlugdymas ir turto konfiskavimas”

Pirmiausiai tenka pastebėti, kad nepreciziškai suformuluota tema. Turėtų būti ne ‘turto konfiskavimas’, o ‘kultūrinių vertybių grobstymas’. Tačiau tai ne L. Jašinausko kaltė: taip suformulavo temą komisija.

Iš pranešimo istoriografinės dalies gali susidaryti įspūdis, kad apie Lietuvos kultūros padėtį hitlerinės okupacijos metais jau labai daug yra rašyta ir kad tema pakankamai gerai ištirta. Iš tikrųjų taip nėra. Autorius be reikalo į istoriografinę dalį įtraukė daugelį mokslinės vertės neturinčių, iš esmės populistinio pobūdžio straipsnių ir straipsnelių.

Rengdamas pranešimą, L. Jašinauskas rėmėsi plačia šaltinių baze: skelbtais dokumentais, juridiniais aktais, statistiniais duomenimis, ano meto periodika, o ypač archyvine medžiaga. Be Lietuvos centrinio valstybės, Kauno miesto archyvų, Vilniaus universiteto ir Lietuvos mokslų akademijos bibliotekų rankraštytų, autorius panaudojo Rygoje saugomas Reicho okupuotų Rytų kraštų ministerijos fondo bylas. L. Jašinauskas gerai žino ir, kur reikia, naudoja nacių okupacijos laikotarpio tyrinėtojų darbus. Tačiau ignoruojama memuarinė literatūra, sakysim, Laikinosios vyriausybės finansų ministro, o vėliau – generalinio finansų tarėjo Jono Matulionio knyga “Neramios dienos”.

Pranešimo autorius išsamiai išanalizavo okupacinės vokiečių valdžios kultūrinę politiką Lietuvoje ir atskirų kultūros sričių raidą 1941 – 1944 metais. L. Jašinauskas atskleidžia savotišką okupacinio laikotarpio kultūrinio gyvenimo fenomeną. Tuo metu, kai periodinė spauda, knygų leidyba, teatrai, muziejai labai nusmuko, švietimas kone klestėjo: augo mokyklų, mokytojų, mokinių skaičius, netgi viršydamas paskutiniųjų nepriklausomybės metų rodiklius. Lyginant abiejų laikotarpių rodiklius, reikia turėti galvoje ir tai, kad 1941 – 1944 m. buvo gerokai sumažėjęs gyventojų skaičius.

Pranešėjas bando atskleisti šio švietimo “bumo” priežastis. Mano galva, svarbiausios priežastys buvo didžiosios lietuvių elito dalies kolaboravimas ir aktyvios lietuviškosios rezistencijos nebuvimas. Dėl to naciai darė lietuviams laikinų nuolaidų, ypač švietimo srityje.

Apskritai L. Jašinauskas atsakė į svarbiausius temos klausimus. Pranešime pasitaiko smulkių netikslumų, nepreciziškų formuluočių. Apie tai pranešėją informavau žodžiu.